

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІ
МОЖЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ:
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ВИМІР**

УДК 31.016

В. С. Володавчик

**ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ
ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ФЕНОМЕН**

У сучасному динамічному світі нові сфери діяльності виникають дуже часто, а технічний прогрес майже повністю змінює уявлення про умови праці в уже наявних галузях. Як наслідок, навіть протягом життя одного покоління можуть відбуватися серйозні структурні перебудови, тому необхідно бути готовим до того, що здобутої освіти буде недостатньо і впродовж життя потрібно постійно підвищувати рівень своєї освіти або зовсім змінювати сферу діяльності.

Майже кожна людина сьогодні має щось змінити, щоб досягти певного рівня існування, який відповідає уявленню про достатній рівень життя. Виникає ситуація, коли порушення соціальних приписів є «нормальною», тобто психологічно й соціально очікуваною реакцією, детермінованою соціальними умовами. «Відхиленою» поведінкою вважається дотримання старого способу життя та професійної стратегії, які втратили свою актуальність і позбавили індивіда можливості жити гідно.

Професійна мобільність передбачає готовність фахівця за необхідності опанувати нову для себе професію. Вона зумовлена тим, що спеціалісти оволодівають додатковими професіями, мають певний ступінь їх засвоєння, хорошу базову підготовку (як умову швидкого освоєння нової професії), мотивацію, налаштовану на зміну трудової діяльності.

Проблема формування професійної мобільності певним чином досліджена у психолого-педагогічній науці. Загальні основи та окремі аспекти феномену професійної мобільності розроблено в працях В. Безрукавої, Ю. Дворецької, О. Дементьєва, Є. Іванченко, Н. Кожемякіна, Р. Пріми, Л. Шевченко, Л. Сушенцевої, І. Шпекторенка та інших дослідників. Питання формування професійної мобільності майбутніх фахівців розглядалися у працях науковців Л. Богданової, Л. Горюнової, Ю. Дворецької, О. Дудіної, Т. Заславської, О. Отич, С. Кугеля, О. Неделько, С. Савицького та багатьох інших.

Аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень засвідчує, що проблема професійної мобільності розглядається наразі в різних аспектах та стосовно різних напрямків професійної діяльності: педагогічної, інженерної, економічної, соціологічної, управлінської, юридичної, нафтодобувної, туристичної тощо.

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття «професійна мобільність» на міждисциплінарному рівні, характеристики її як важливої професійної якості в процесі підготовці майбутніх спеціалістів.

Передусім треба відзначити, що активний розгляд вказаної проблеми розпочався у 70-і роки ХХ століття. Професійну мобільність на той час визначали переважно як готовність робітника, у тому числі державного службовця, до швидкої зміни у виконанні виробничих завдань, робочих місць і навіть спеціальностей в рамках однієї професії або галузі, здатність швидко опанувати нові спеціальності або зміни в них, що виникають під впливом технічних перетворень [16, с. 467 – 472].

Структурна перебудова економіки країни, прискорене впровадження нових технологій у виробництво та інші чинники зумовили появу професійно-трудового середовища, в умовах якого людина впродовж своєї професійної діяльності може неодноразово змінювати не лише місце своєї роботи, а й професію. Отже, сучасному працівнику необхідна така якість, як професійна мобільність. Тому в умовах ринку праці постає об'єктивна потреба у формуванні в людини готовності до здійснення можливого вибору нової професії, а динамічні зміни, що відбуваються в системі професійно-технічної освіти України, «зумовлюють посилення вимог до особистості професіонала» [11, с. 89].

Традиційно визначення професійної мобільності включає в себе здатність робітника міняти професію, місце та вид діяльності. Проте життя внесло свої корективи в зміст цього поняття. В індустріальному суспільстві професійна мобільність розглядається як вертикальне просування в рамках конкретної професії, орієнтоване на підвищення кваліфікаційного рівня [10].

Постіндустріальне суспільство розглядає професійну мобільність більш широко – і як вертикальне просування в професії зі зміною статусу, і як горизонтальну професійну мобільність, тобто зміну місця роботи без зміни місця, яке обіймає особистість у структурі престижних професій, і навіть як зміну професії [13].

Мобільність є предметом вивчення різних галузей сучасної науки: соціології, економіки, психології, педагогіки та ін. [14].

Вона має місце в різних сферах життєдіяльності людини: соціальній (соціальна мобільність), кар'єрній (кар'єрна мобільність), трудовій (трудова мобільність), професійній (професійна мобільність), академічній (академічна мобільність), культурній (культурна мобільність), соціокультурній та ін. [1 – 9; 12].

Мобільність (лат. *mobilis* – рухливий) – рухливість, здатність швидко виконувати певні завдання [15].

Загалом всі тлумачення ґрунтуються на тлумаченні латинського поняття.

На сучасному етапі в економічній літературі висвітлено два підходи до розуміння мобільності: 1) здатність і готовність робочої сили змінювати місце, регіон, сферу діяльності; 2) процес руху робочої сили.

У науковій літературі вже напрацьована низка підходів до визначення сутності професійної мобільності у психології, соціології, педагогіці та інших галузях знань. Результати такого аналізу ми систематизували у таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «професійна мобільність» у різних науках

Загальнонауковий	Мобільність – рухливість, здатність до швидкого просування, дії (С. Ожегов)
Педагогічний	Інтегративна якість особистості, що дозволяє їй бути соціально активною, конкурентоздатною, професійно компетентною, здатною до саморозвитку і модернізації власної діяльності та зміни видів діяльності (О. Дементьєва)
	Якість особистості, яка є необхідною для її успішності в сучасному суспільстві, проявляється в діяльності і забезпечує самовизначення, самореалізацію в житті та професії через сформованість ключових компетенцій та ключових кваліфікацій і прагненні особистості змінити не тільки себе, а й своє професійне поле та життєве середовище (Л. Сушенцева)
Управлінський	Професійна мобільність – це технологія, модель перебудови та реформування системи кадрового забезпечення державної служби (І. Шпекторенко)
Соціологічний	Соціальна мобільність – переміщення індивідів в рамках різних рівнів соціальної ієрархії, яка визначається з точки зору широких професійних і соціально – класових категорій (П. Сорокін)
Економічний	Трудова мобільність означає принципову готовність населення до зміни посади, професії, місця роботи та проживання, способу життя в цілому (Л. Данилова)
	Професійна мобільність – як «здібність і готовність особистості працювати в умовах швидких динамічних (горизонтальних і вертикальних) змін у рамках своєї професії, а також в умовах певних соціальних перетворень (статусу, ролі, професії і т. ін.)» (Н. Кожемякіна)
Психологічний	Професійна підготовка – підготовка людини до володіння тою чи іншою професією та виконанням на досить високому рівні (Р. Немов)
	Здатність і готовність особистості досить швидко й успішно опанувати нову технологією, виконувати нові виробничі завдання, здобувати відсутні знання й уміння, що забезпечують ефективність нової професійної діяльності (Ю. Дворецька)

Ученими, що досліджують феномен професійної мобільності, уже визначена закономірність: ті країни, у яких професійна мобільність робітничої сили висока, можуть швидко розвиватися, не зазнаючи

тривалих економічних катаклізмів, тоді як у більш інертних країнах можливі серйозні затримки та відставання в розвитку в разі недостатньої мобільності трудових ресурсів.

Таким чином, узагальнюючи викладений матеріал, можемо дати визначення професійної мобільності. Це:

1. Здатність (спроможність) і готовність особистості достатньо швидко й успішно оволодівати новою технікою і технологією, набувати знання та уміння, які забезпечують ефективність нової профорієнтаційної діяльності. Це її рухливість, здатність до швидкого нарощування власного ресурсу, до швидкого пересування, змін.

2. Ознака кар'єрного розвитку індивіда.

3. Процес переходу індивіда або професійної групи з однієї професійної позиції в іншу.

Наступному нашому дослідженню буде підлягати процес формування професійної мобільності майбутніх економістів у вищому навчальному закладі.

Список використаної літератури

- 1. Горюнова Л. В.** Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающегося образования в России: дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08 / Горюнова Лилия Васильевна. – Ростов н/Д., 2006. – 337 с.
- 2. Дворецкая Ю. Ю.** Психология профессиональной мобильности личности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Юлия Юрьевна Дворецкая. – Краснодар, 2007. – 143 с.
- 3. Дудина О. М.** Профессиональная мобильность : кто и как принимает решение сменить профессию / О. М. Дудина // Социологические исследования. – 1997. – № 11. – С. 22–28.
- 4. Заславская Т. И.** Трудовая мобильность как предмет экономико-социологического исследования / Т. И. Заславская // Методологические проблемы социологического исследования мобильности трудовых ресурсов : [сб. статей] / отв. ред.: Т. И. Заславская, Р. В. Рывкина. – Новосибирск : Наука, 1974. – С. 7–45.
- 5. Иванченко Є. А.** Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Євгенія Анатоліївна Іванченко. – Одеса, 2005. – 181 с.
- 6. Калиновский Ю. И.** Развитие социально-профессиональной мобильности андрагога в контексте социокультурной образовательной политики региона : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Юрий Исаакович Калиновский. – СПб., 2001. – 470 с.
- 7. Коваліско Н. В.** Трудова мобільність регіонального ринку праці : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.07 / Наталія Володимирівна Коваліско. – Львів, 1999. – 175 с.
- 8. Кожемякіна Н. І.** Соціально-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Іванівна Кожемякіна. – Ізмаїл, 2006. – 167 с.
- 9. Кугель С. А.** Профессиональная мобильность в науке / С. А. Кугель. – М. : Наука, 1983. – 372 с.
- 10. Неделько Е. Г.** Формирование

мотивационной готовности к профессиональной мобильности у студентов ВУЗА : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Елена Геннадьевна Неделько. – Магнитогорск, 2007. – 156 с. **11. Отич О.** Художньо-естетичний розвиток особистості у системі професійної освіти / Олена Отич // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2004. – № 3. – С. 89 – 98. **12. Савицкий С. К.** Формирование профессиональной мобильности в процессе подготовки специалиста машиностроительного профиля : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Савицкий Сергей Константинович. – Казань, 2006. – 121 с. **13. Сайфутдинова Е. В.** К вопросу о профессиональной мобильности молодежи в условиях становления рыночных отношений / Е. В. Сайфутдинова // Современное состояние и перспективы развития гуманитарных наук : сб. статей. – Одесса, 1997. – Ч. II. – С. 38–42. **14. Богданова Л. П.** Потенциал мобильности как фактор развития региональной общности населения [Электронный ресурс] / Л. П. Богданова, А. С. Щукина. – Режим доступа : <http://homepages.tversu.ru/~p000697/text2.html>. – Заголовок с экрана. **15. Сучасний** словник іншомовних слів. – К. : Довіра, 2006. – 789 с. **16. Шпекторенко І.** Поняття та структура феномену професійної мобільності державного службовця / І. Шпекторенко // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4 (24). – С. 467 – 472.

**Володавчик В. С.   Професійна   мобільність   як
міждисциплінарний феномен**

У статті на основі міждисциплінарного аналізу наукової літератури дається визначення поняття професійної мобільності, яке розглядається в чотирьох аспектах як: здатність і готовність особистості достатньо швидко й успішно оволодівати новою технікою і технологією, набувати знання та уміння, які забезпечують ефективність нової професійної діяльності; рухливість, здатність до швидкого нарощування власного ресурсу, до швидкого пересування, змін; ознака кар'єрного розвитку індивіда; процес переходу індивіда або професійної групи з однієї професійної позиції в іншу.

Ключові слова: професійна мобільність, кар'єрний розвиток, особистісне зростання.

**Володавчик В. С.   Профессиональная   мобильность   как
междисциплинарный феномен**

В статье на основе междисциплинарного анализа научной литературы дается определение понятия профессиональной мобильности, которое рассматривается в четырех аспектах как: способность и готовность личности достаточно быстро и успешно овладеть новой техникой и технологией, приобретать знания и умения, которые обеспечивают эффективность новой профессиональной деятельности; подвижность, способность к быстрому наращиванию собственного ресурса, к быстрому передвижению, изменениям; признак

карьерного розвитку індивіда; процес переходу індивіда или професійної групи с одной професійної позиції в другу.

Ключевые слова: професійна мобільність, кар'єрне розвиток, особистий ріст.

Volodavchyk V. S. Professional Mobility as an Interdisciplinary Phenomenon

On the basis of multidisciplinary analysis of scientific literature defines the concept of professional mobility, which is considered in four aspects as the ability and willingness of the individual rather quickly and successfully acquire new technology, acquire knowledge and skills that ensure the effectiveness of the new professional activity; mobility, ability to quickly increase its own resources, to rapid movement changes; sign individual career development; transition individual or professional group from one position to another professional.

Key words: professional mobility, career development and personal growth.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2015 р.

Прийнято до друку 14.05.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК [378.011.3–051:796]:17.022.1

Н. О. Гайдук, П. В. Ярошенко

**КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Сучасна освітня система має відповідати високим вимогам суспільства до особистості педагога.

Проблема професійного становлення майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах на сьогоднішній день набуває особливої актуальності. Основним критерієм роботи вищого навчального закладу є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу вести пошук ефективних форм навчання, удосконалення програм, розробку нових навчальних методик.

Нова концепція розвитку фізичної культури України обумовлює необхідність відповідних змін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти.

Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» передбачає створення таких умов навчання та виховання, які б забезпечували «можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного